

סכנה: מדינה אחת לכמה עמים יהודיים

לקרוא דף בתלמוד. למעשה, נבצר ממנו להכיר חלק ניכר מאוצרות הרוח היהודיים מפני שלא הוכשר לכך. בצרפת היה נהוג ללמד בכל בתי־הספר אותו מקצוע עצימו, באותה שעה, לפי אותה תוכנית לימודים, כדי להפגין בבירור את השאיפה לשוויון בחינוך. לכך לא נגיע לעולם, ומי צריך אחידות נוקשה כזו. אבל גם אין להשלים עם היעדר תוכנית משותפת מינימלית לכל התלמידים, בין אם מדובר בלימודי ההיסטוריה, הפילוסופיה, התרבויות והספרות, ובין אם מדובר במדעים המדויקים. במקום לחוק את הגטואיזציה ולהנציח אותה, ראוי לשאוף ל"סל ידע" בסיסי, שבו יצויד כל בוגר של מערכת החינוך הישראלית. אין מדובר ב"קולקטיביות רעיונית"; ביטול הזרמים אין פירושו ויתור על חינוך הילדים בהתאם לערכים מהבית, וגם אין פירושו שבכל מערכת החינוך ילמדו הילדים בדיוק אותו דבר. החוק מבטיח שהורים יוכלו להשפיע בשיעור ניכר על הגיוון ולתת מענה לדרשותיהם ולתפיסות־עולמם. הם זכאים ויכולים לתבוע תגבור במקצועות ש"סל הידע" הבסיסי אינו נותן להם מענה, והיו אלה לימודי פילוסופיה או לימודי דת. ישראל משקיעה בחינוך משאבים עצומים גם כדי לנסות ליצור מצע ערכי משותף לאזרחיה. הגיע הזמן שהמדינה תשמור על האינטרסים הקיומיים שלה באמצעות מערכת החינוך ותמנע מבתי־הספר להיות בית־הגידול העיקרי לשיסועה של החברה.

מערכת החינוך הממלכתית על שני זרמיה יוצרת שסע עמוק בין בוגריה, האמננים על שתי תרבויות: הישראלי־חילונית והישראלית־דתית. לשתיהן יש מערכות סמליות שונות (ומכאן גם פולחנים שונים), מערכות ערכים שונות, ומה שחשוב מכל – מערכות סמכות שונה בתכלית. לאחרונה הגישו הח"כים מיכאל מלכיאור ואילן שלגי הצעת חוק להקמת זרם חינוך ממלכתי נוסף, יהודי־פלורליסטי. האם בהקמתו טמון הפתרון לגטאות הפנימיים הנוצרים בחברה הישראלית כתוצאה מפיצול החינוך? ואולי הגיע הזמן לבטל באופן מוחלט את כל הזרמים ולהקים מערכת חינוך אחת, משותפת לכל ילדי ישראל, כדי שלא נגיע בקרוב למצב של מדינה אחת לכמה עמים יהודיים? מתוכניות הלימודים של הזרמים השונים, החל משלב הגן, עולה שחינוכו של ילד במסגרת הממלכתית־דתית שונה מאוד מזה של חברו הגרל יחד אתו ממש באותה שכונה ולומד במסגרת החינוך הממלכתי. תוכנית הלימודים הממלכתית־דתית מבוססת בכל הנושאים על סדר עולם תיאולוגי ועל הסברים תיאולוגיים, וגם מציגה מושגים מדיניים בהקשר תיאולוגי, לעתים משיחי. לרוגמה, העצמאות המדינית מוצגת שם במקראות לגן כ"תולדה של הבטחת ה' לאבות האומה" והעלייה החלוצית היא הגשמת נבואתו של הרמב"ן. מנגד, בוגר המערכת הממלכתית אינו מכיר את ארון הספרים היהודי, אינו יודע איך נראה סידור תפילה ואינו מסוגל